

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ ТА В УМОВАХ ВІЙНИ: МОНІТОРИНГОВИЙ ЗРІЗ¹

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DISTANCE HIGHER EDUCATION AFTER THE PANDEMIA AND IN THE CONDITIONS OF WAR: MONITORING SECTION

У статті сформульовано потрактування поняття «організаційно-педагогічні умови дистанційного навчання в умовах війни та після пандемії», що розуміються авторами як комплекс заходів, що визначають форму освітньої діяльності в найбільш широкому значенні цього терміну, а саме: система управління вищою освітою в її різних вимірах та рівнях, різновидності освітніх закладів та чинники форм організації занять у них, включаючи і соціальну диференціацію освіти, система організації освіти в окремому навчальному закладі та роль окремих суб'єктів цього процесу, терміни навчання, механізми фінансового та управлінського впливу суспільства на освіту.

Визначено, що організаційно-педагогічними умовами означеного навчання будуть виступати структурні оболонки педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій чи педагогічних моделей, які повинні забезпечувати формування не лише готовності майбутніх фахівців до здійснення навчальної діяльності, але й формування в них готовності до професійної діяльності та формування в них професійної компетентності для здійснення такої діяльності; це комплекс дій та взаємодій між учасниками освітнього процесу, який забезпечує внесення прогресивних змін у цілісне функціонування професійної підготовки у вищих навчальних закладах, дають змогу підвищити рівень сформованості визначених компетентностей студентів.

На основі питальників та інтерв'ю авторами здійснено моніторинг організаційно-педагогічних умов дистанційного навчання в умовах війни та після пандемії та розроблено порівняльну таблицю, метою стала візуалізація динаміки рефлексій студентів та викладачів українських закладів вищої освіти на організаційно-педагогічні умови забезпечення освітнього процесу в умовах війни. Здійснене дослідження дозволило авторам констатувати загальну позитивну динаміку змін щодо організації дистанційної освіти в університетах України в період постпандемії та в умовах війни. Особливо позитивними видаються зміни у технічному забезпеченні, методичній підготовленості, психологічній готовності та в оцінці якості.

Ключові слова: організаційно-педагогічні умови, дистанційна освіта, університетська спільнота, постпандемічний період, в умовах війни.

The article formulates an interpretation of the concept of "organizational and pedagogical conditions of distance learning in conditions of war and after a pandemic", which the authors understand as a set of measures that determine the form of educational activity in the broadest sense of this term, namely: the management system of higher education in its various dimensions and levels, varieties of educational institutions and factors of the forms of organization of classes in them, including the social differentiation of education, the system of organization of education in a separate educational institution and the role of individual subjects of this process, terms of education, mechanisms of financial and managerial influence of society on education.

It was determined that the organizational and pedagogical conditions of the specified training will be the structural shells of pedagogical and information and communication technologies or pedagogical models, which should ensure the formation of not only the readiness of future specialists to carry out educational activities, but also the formation of their readiness for professional activities and the formation of their professional competence to carry out such activities; it is a complex of actions and interactions between the participants of the educational process, which ensure the introduction of progressive changes in the integral functioning of professional training in higher educational institutions, make it possible to increase the level of formation of the defined competencies of students.

On the basis of questionnaires and interviews, the authors monitored the organizational and pedagogical conditions of distance learning in the conditions of war and after the pandemic and developed a comparative table, the goal was to visualize the dynamics of reflections of students and teachers of Ukrainian institutions of higher education on the organizational and pedagogical conditions of ensuring the educational process in conditions of war. The conducted research allowed the authors to ascertain the general positive dynamics of changes in the organization of distance education in Ukrainian universities in the post-pandemic period and in war conditions. Changes in technical support, methodical preparation, psychological readiness and quality assessment appear to be especially positive.

Key words: organizational and pedagogical conditions, distance education, university community, post-pandemic period, in war conditions.

УДК 378.14 (477)"364"+ 3-051
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/53.2.19>

Мельник Н.І.,

докт. пед. наук, доцент,
професор кафедри іноземних мов
та перекладу
Національного авіаційного університету

Ковтун О.В.,

докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов
та перекладу
Національного авіаційного університету

Лузік Е.В.,

докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
та психології професійної освіти
Національного авіаційного університету

Ладугубець Н.В.,

канд. пед. наук, професор,
декан факультету лінгвістики
та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету

Постановка проблеми. Більше ніж за півроку війни українська вища освіта адаптувалась до нових умов, університетська спільнота намагається

долати виклики щоразу, коли вони виникають на тлі загострення військових дій та на тлі нових форм атак на енергетичну інфраструктуру України. Зокрема мова йде про атаки дронами, що призвели до виведення з ладу великої кількості електростанцій та в результаті до віялових відключень електроенергії. Тож освітня сфера так само знаходиться під постійною загрозою, вже не

¹ Дослідження є результатом проекту «Вища освіта в постпандемічний період: трансформації, виклики та перспективи» Номер державної реєстрації: 0122U001803 (реєстраційний номер Національного авіаційного університету: 420-DB22) МОН України, що фінансується з державного бюджету.

кажучи за те, що велика кількість університетської інфраструктури пошкоджено та знищено взагалі. У зонах активних бойових дій за даними МОН, було пошкоджено щонайменше 14 університетських будівель та одну знищено (Харківська, Чернігівська, Сумська, Донецька, Миколаївська області та Київ) [12]. Відтак, вся система української вищої освіти, всі її учасники знаходиться в постійних трансформаціях та адаптації до нових умов, університети максимально намагаються забезпечити належні організаційно-педагогічні умови для того, щоб можна було підтримувати освітній процес, забезпечувати професійну підготовку фахівців відповідно до освітніх програм тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зазначимо, що поняття організаційно-педагогічні умови досить комплексне, в своїй структурі воно містить поняття «педагогічні умови», які трактуються як **умови педагогічні** – обставини за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей (за В.Д. Стасюк) [17]; та «організаційні умови», що в українській науковій періодиці зазвичай стосуються поняття «організаційні форми навчання» і які в започаткованому дослідженні розуміємо у вузькому значенні як «склад операційно-діяльнісного компонента процесу навчання і являють собою зовнішнє вираження узгодженої діяльності педагога з учасниками освітнього процесу, що здійснюється у сталому порядку і режимі» [16, с. 198] та до яких належать урок, лекція, семінар, екскурсія, факультативне заняття, екзамен [14], а також співбесіда, практикум, консультація, факультативи, предметні гуртки, наукові клуби, наукові товариства тощо [2, с. 240]. В широкому ж розумінні трактуємо поняття «організаційні умови» на основі синтезу тлумачень представлених у наукових дослідженнях українських та зарубіжних вчених, відповідно до яких до організаційні умови – це необхідна обставина, яка уможливує здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [18.]; обставини, які достатні і необхідні для реалізації можливостей, що закладені у тому чи іншому процесі (факторі) [13, с. 40], практики та системи управління, що впливають на те, що відбувається в закладі освіти та на окремих заняттях, через безпосередню педагогічну діяльність педагогів, що мають на меті оптимізацію освітнього процесу в цілому з метою досягнення якісних результатів навчання [19]. Оскільки в професійній підготовці таким фактором є освітній процес, що передбачає цілеспрямовану, свідомо організовану динамічну взаємодію викладачів і студентів, у процесі якої вирішуються суспільно необхідні завдання професійної освіти, то умови для такого процесу є педагогічними. **Педагогічні умови** – це структурна

оболонка педагогічних технологій чи педагогічних моделей, які повинні віддзеркалювати структуру готовності майбутніх фахівців до діяльності в умовах профільного навчання. Серед складників організаційно-педагогічних умов вітчизняні та зарубіжні дослідники виділяють, відповідно, серед організаційних – **освітнє середовище**, що передбачає комплекс умов-можливостей та ресурсів (матеріальних, фінансових, особистісних, технологічних, організаційних, репутаційних) для освіти особистості, що склались цілеспрямовано в установі, яка виконує освітні функції щодо надання вищої фахової освіти, забезпечує можливості для загальнокультурного та особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу. [1]; **освітній процес**, система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей [15, с. 154], отже поєднує три складові: навчальний процес, науковий процес та виховний процес і базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності та безперервності, незалежності від втручання будь-яких політичних партій, інших громадських та релігійних організацій; наявність **освітньої програми**, що віддзеркалює зміст освіти за різними професійними програмами підготовки [4]; та **структурно-логічна схема професійної підготовки** – це наукове і методичне обґрунтування процесу реалізації освітньої програми підготовки; це алгоритмом реалізації освітньої програми для формування у студентів загальних і професійних компетентностей [13]. Отже, під **організаційними умовами вищої освіти**, в контексті здійсненого дослідження ми будемо розуміти комплекс заходів, що визначають форму освітньої діяльності в найбільш широкому значенні цього терміну, а саме: система управління вищою освітою в її різних вимірах та рівнях, різновидності освітніх закладів та чинники форми організації занять у них, включаючи і соціальну диференціацію освіти, система організації освіти в окремому навчальному закладі та роль окремих суб'єктів цього процесу, терміни навчання, механізми фінансового та управлінського впливу суспільства на освіту.

З поміж педагогічних умов дослідники в основному виокремлюють такі, як: зміст, методи (прийоми), а також організаційні форми навчання для досягнення цілей, це сукупність об'єктивних можливостей [6, с. 134]. Зазначене вказує на те, що організаційно-педагогічні умови освіти в цілому в закладах вищої освіти можна розглядати як певні обставини освітнього процесу, що враховують наявні умови здійснення навчання (наявність приміщень – аудиторії, лабораторії, студії, дослідницькі та ІКТ центри, що відповідно облаштовані необхідною для здійснення освітнього процесу технікою, дидактичними засобами

тощо), передбачено способи перетворення даних умов у напрямі цілей освітнього процесу, а саме: відібрано та систематизовано елементи змісту, методи й організаційні форми навчання з урахуванням принципів оптимізації. Якщо ж ми говоримо про дистанційну освіту в закладах вищої освіти в Україні, то **організаційно-педагогічними умовами дистанційного навчання** в умовах війни та після пандемії будуть виступати структурні оболонки педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій чи педагогічних моделей, які повинні забезпечувати формування не лише готовності майбутніх фахівців до здійснення навчальної діяльності, але й формування в них готовності до професійної діяльності та формування в них професійної компетентності для здійснення такої діяльності; це комплекс дій та взаємодій між учасниками освітнього процесу, які забезпечують внесення прогресивних змін у цілісне функціонування професійної підготовки у вищих навчальних закладах, дають змогу підвищити рівень сформованості визначених компетентностей студентів.

В започаткованому дослідженні до найбільш актуальних організаційних умов відносимо можливості забезпечення дистанційного освітнього процесу, що передбачає наявність технічних ресурсів (комп'ютери, ноутбуки, телефони, планшети тощо) у науково-педагогічних працівників, їхню ІКТ компетентність в цілому, а саме практичну (технологічну) підготовленість до проведення занять на різних платформах (Moodle, Zoom, Google-meet тощо), розуміння способів презентації навчального матеріалу тощо. А серед педагогічних умов виокремлюємо насамперед методичну підготовленість науково-педагогічних кадрів – вміння планувати зміст програм професійної підготовки, планувати професійну діяльність спрямовану на навчання студентів, організовувати та методично логічно і правильно презентувати навчальний матеріал; знання технологій подачі навчального матеріалу; вміння застосовувати комплекс підходів у професійній підготовці фахівців (особистісний, диференційований, компетентнісний, акмеологічний, аксіологічний, діяльнісний); вміння налагоджувати комунікацію в умовах дистанційного спілкування; гнучке реагування на умови організації освітнього процесу в час повідомлень про повітряні тривоги та після них тощо.

Визначаючи актуальність створення організаційно-педагогічних умов функціонування освітнього процесу в умовах війни в Україні надзвичайно важливо здійснювати моніторинг цих умов через прямі і непрямі опитування усіх учасників освітнього процесу, необхідно аналізувати динаміку змін цих умов та яким чином ці зміни впливають на учасників освітнього процесу, що визначає мету проведеного в вересні-жовтні моніторингового дослідження в університетах з різних регіонів

України (Черкащина, Київщина, Харківщина, Миколаївщина, Сумщина, Івано-Франківщина тощо). Означене детермінувало **мету проведення даного дослідження**, що полягає у визначенні особливостей організаційно-педагогічних умов в університетах України в період війни та після пандемії студентський та викладацький фітбеки.

Методологія дослідження та методи дослідження. Методологічними засадами започаткованого дослідження є системний аналіз сучасної філософської, психолого-педагогічної, соціологічної наукової літератури з проблем трансформацій вищої освіти в умовах невизначеності та динамічних змін, прогностичний підхід з метою вивчення та прогнозування освітніх процесів в локальному (в межах України) та глобальному (світу) контекстах; застосування компетентнісного та акмеологічного підходів до вивчення сутності трансформацій професійної підготовки в після пандемічний період та в умовах війни. Серед методів дослідження нами застосовано такі емпіричні, як: електронний опитувальник на платформі Google-form, анкети, пряме спілкування зі студентами та науково-педагогічними кадрами українських закладів вищої освіти, а також психолого-педагогічні спостереження за освітнім процесом в українських та європейських закладах вищої освіти; статистична обробка результатів педагогічного дослідження; вибіркоче обстеження даних, що реалізовувалось через засоби індивідуальних та колективних опитувань та обговорень, опитування (інтерв'ю) електронною поштою, опитування із застосуванням ресурсів смартфонів; контент-аналіз здійснення аналізу та систематизації отриманих емпіричних даних з опитувальників та інтерв'ю, що уможливив отримання інформації кількісного характеру, яка в свою чергу забезпечила об'єктивність, надійність і валідність отриманих даних тощо.

Виклад основного матеріалу. Започатковане дослідження є продовженням реалізації завдань науково проєкту «Вища освіта в постпандемічний період: трансформації, виклики та перспективи» **Номер державної реєстрації: 0122U001803** (реєстраційний номер Національного авіаційного університету: 420-ДБ22) МОН України, що фінансується з державного бюджету.

Специфіка реалізації проєкту передбачає три етапи: перший – моніторинг сучасного стану педагогічної освіти в Україні, що було представлено в попередньо оприлюднених статтях [20; 22] та інших публікаціях керівника та учасників проєкту [5; 21] тощо. Другим етапом передбачено визначення особливостей та трансформацій в українській та європейській вищій освіті після пандемії та умовах війни і власне кажучи ця стаття і є однією з тих, що має на меті представити результати здійсненого моніторингу трансформаційних змін

в українських закладах вищої освіти через моніторингове соціологічно-педагогічне опитування учасників освітнього процесу. Моніторинг особливостей та трансформацій в європейській вищій освіті після пандемії та умовах війни відповідно до тематично-календарного плану проєкту «Вища освіта в постпандемічний період: трансформації, виклики та перспективи» запланований на перший квартал 2023 року. Завдання ж третього етапу – в 2024 році та по мірі реалізації завдань другого.

Валідність та об'єктивність здійсненого дослідження визначається вибіркою: кількість охоплених опитувальниками та інтерв'ю учасників освітнього процесу склала в цілому більше 300 осіб з університетів усіх регіонів України: Національний авіаційний університет (м. Київ), ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ), Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (м. Суми), Сумський коледж мистецтв і культури ім. Д. С. Бортнянського (м. Суми), Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків), Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань), Черкаська медична академія (м. Черкаси), Черкаський державний технологічний університет (м. Черкаси), Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського (м. Миколаїв) тощо.

Опитувальники та інтерв'ю були сформовані за блоковим принципом: загальна інформація,

психологічний блок та методичний блок. Результати першого блоку засвідчили, що опитуванням було охоплено всі регіони України; вік респондентів-студентів від 20 до 50 років (рис. 1), що складало контингент 1-4-го курсів та здобувачів наукових ступенів 1-2 курсів магістратури. Віковий діапазон респондентів- викладачів встановив від 20 до 50 років (рис. 2).

Запропонований опитувальник передбачав питання сформульовані за аналогією опитувальника Форгерверера, що допомогло визначити готовність респондентів до комунікації та рівень контактності, зокрема на питання щодо відчуття безпеки, бажання продовжити навчання та викладання в постпандемічний період та в умовах війни. Відповіді засвідчили, що переважна більшість респондентів, як серед викладачів (45,5%), так і серед студентів (27,6%) виявили абсолютну готовність, але психологічно обом категоріям респондентів (викладачі – 45,5%; студенти – 43,3%, складно налаштуватись – 56,7% студентів) (рис. 3) було це зробити складніше аніж в період пандемії 2021-на початку 2022 років року (серед викладачів відсоток готовності до роботи в дистанційному форматі становив 54,4%, а серед студентів – 37%) [10, с. 106].

Важливо також вказати і на те, що анкетування проводилось до загострення енергетичної проблеми в Україні, а саме до 10 жовтня 2022 року. Тож констатуємо необхідність подальшого моніторингу готовності університетської спільноти до

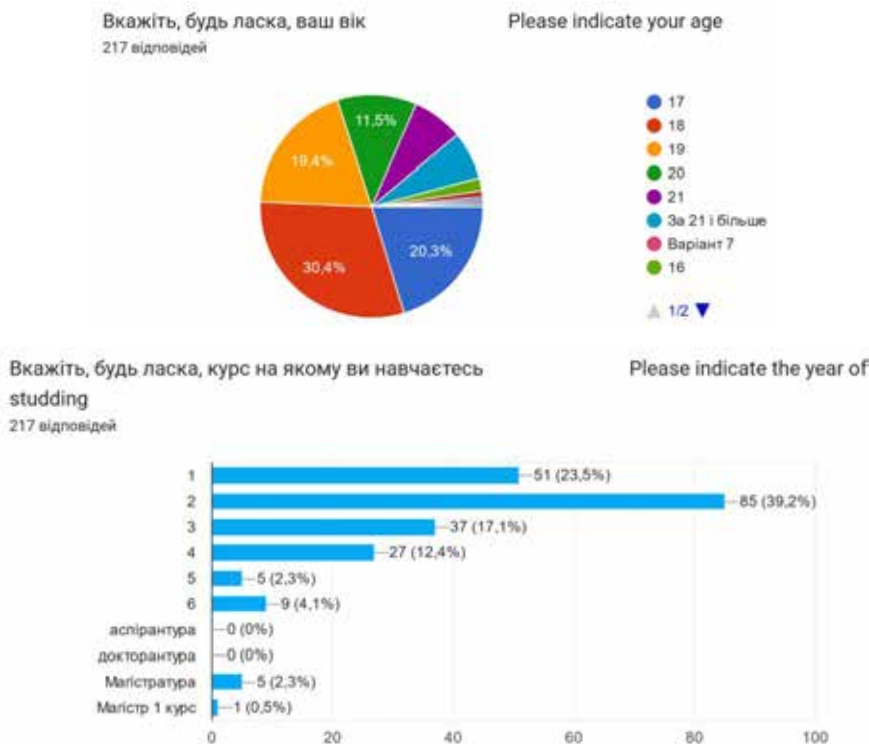

Рис. 1. Вік та роки навчання респондентів- студентів

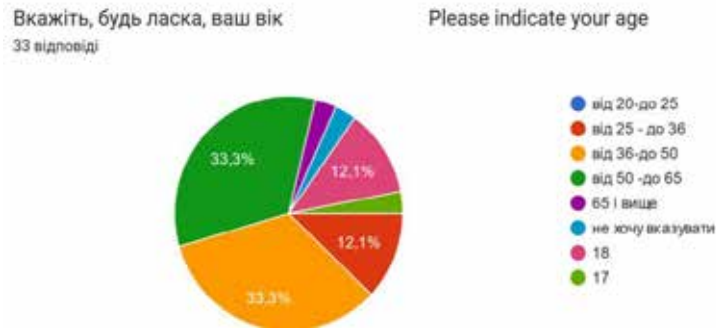
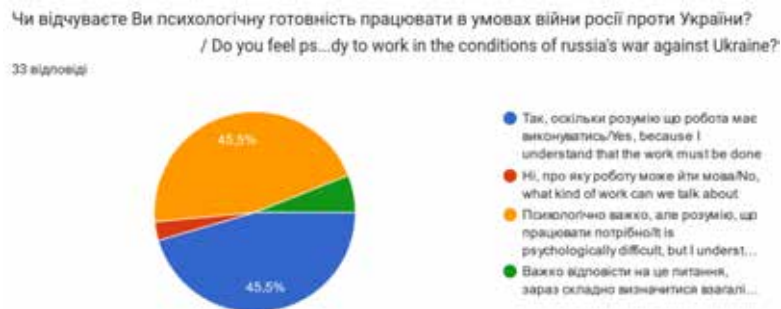
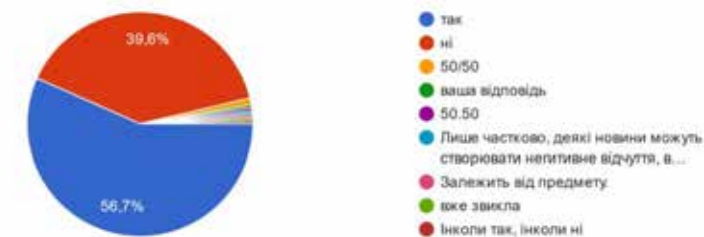
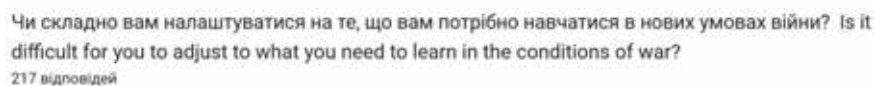
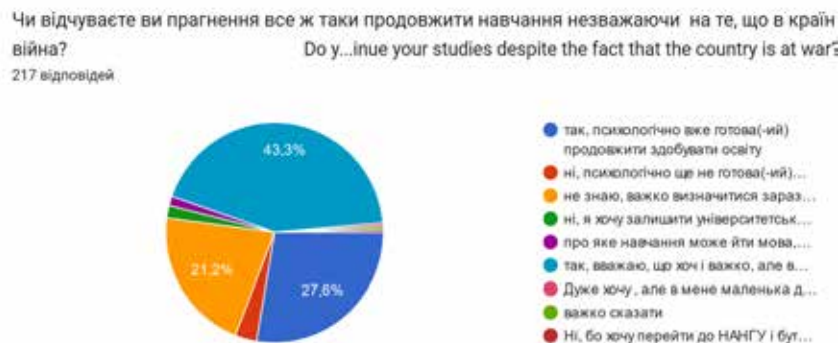

Рис. 2. Вік респондентів-викладачів

Відповіді викладачів, вересень 2022 року

Відповіді студентів, вересень 2022 року

Рис. 3. Моніторинг готовності університетської спільноти до продовження навчання в постпандемічний період та в умовах війни

роботи та навчання в умовах нових викликів, але можемо попередньо прогнозувати зниження відсотку позитивних відповідей.

Оскільки пріоритетом у даному дослідженні було визначено організаційно-педагогічні умови дистанційної освіти в контексті постпандемії та

війни та визначенню конкретних технічних ресурсів, що забезпечують цей процес, технологічну підготовленість до проведення занять на різних платформах (Moodle, Zoom, Google-meet тощо), а також методичну підготовленість науково-педагогічних кадрів, то в матеріалах цієї статті презентуємо лише ті окремі результати опитування, що стосуються саме цих аспектів, а не аналізуватимемо всі блоки та відповіді запропонованого опитувальника. Продемонструємо результати відповідей респондентів, що стосувались технічного забезпечення дистанційного освітнього процесу, зокрема, відповіді респондентів щодо: а). ефективності продовження навчання в дистанційному форматі в умовах війни (рис. 4); б). чи посприяв досвід навчальної та професійної діяльності в дистанційному форматі в період пандемії оптимізації освітнього процесу в умовах війни (рис. 5); в). особливості візуальної комунікації в умовах дистанційного навчання (рис. 6); г). бажання навчатись та викладати очно в умовах війни; д). ущільнення графіку навчального процесу (рис. 7).

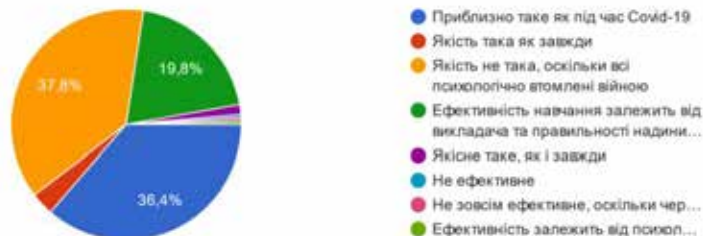
Діаграма опитування студентів та викладачів щодо того чи вважають вони, що досвід навчальної та професійної діяльності в дистанційному форматі в період пандемії посприяв оптимізації

освітнього процесу в умовах війни спостерігаємо практичну абсолютну більшість позитивних відповідей (рис.).

Окремо, нами було також опитано студентів та викладачів щодо того чи важливо їм працювати та навчатися маючи візуальну комунікацію зі студентами. Відповіді респондентів засвідчили, що серед студентів 47,7% не дуже переймаються питанням того, щоб мати візуальну комунікацію з викладачем, для них важливіше, що заняття взагалі проводяться – 49,5% [8]; майже 40% відсотків (37,5) студентів працюють вимкнувши камери, на противагу їм 28,8% працюють з камерами (рис. 6). Відповіді викладачів щодо цього аспекту становили практично протилежну ситуацію 72% працюють з камерою, проти 8% без та 12%, ті що вважають це необов'язковим [9].

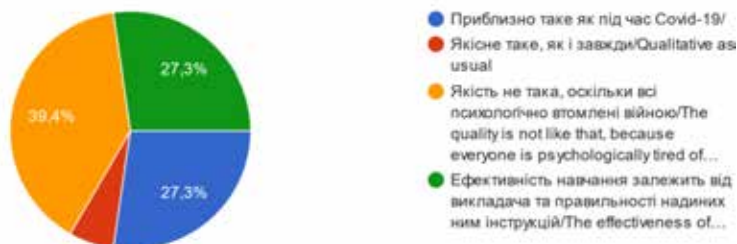
Важливим також видалося нам і опитати учасників освітнього процесу щодо того чи всі дисципліни викладаються, результати засвідчили, що 81% студентів отримують належні освітні послуги в дистанційному форматі, 12% відмітили, що в переважній більшості дисципліни викладаються, і 10% зазначили, що викладачі не виходили на пари в режимі онлайн (рис. 7), що свідчить про вищу методичну підготовленість викладачів та доводить твердження про те, що досвід організації

Як ви вважаєте наскільки ефективним зможе бути навчання в умовах війни? How effective do you think training in war can be? 217 відповідей

Відповіді студентів

Як ви вважаєте наскільки ефективним зможе бути навчання студентів в умовах війни? How effective do you think students' learning is possible in wartime? 33 відповіді

Відповіді викладачів

Рис. 4. Ефективність продовження навчання та викладання в дистанційному форматі в умовах війни

Чи вважаєте Ви, що робота в період пандемії сприяла тому, що в умовах війни університети більш гнучкі в організації освітнього процесу? / ...e flexible in organizing the educational process?
33 відповіді

Відповіді викладачів та студентів

Рис. 5. Досвід навчальної та викладання в дистанційному форматі в період пандемії посприяв оптимізації освітнього процесу в умовах війни

А ви на занятті з постійно увімкненою камерою? / Are you in class with the camera always on?
184 відповіді

Чи працюєте ви на парі з постійно увімкненою камерою?/ Do you work in pairs with the camera always on?
25 відповідей

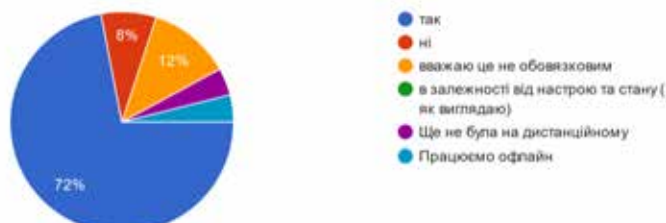

Рис. 6. Особливості візуальної комунікації учасників освітнього процесу в дистанційному форматі в період пандемії посприяв оптимізації освітнього процесу в умовах війни

Чи викладають всі предмети з навчальної програми?/ Are all subjects from the curriculum taught?
184 відповіді

Рис. 7. Викладання дисциплін в дистанційному форматі в умовах війни

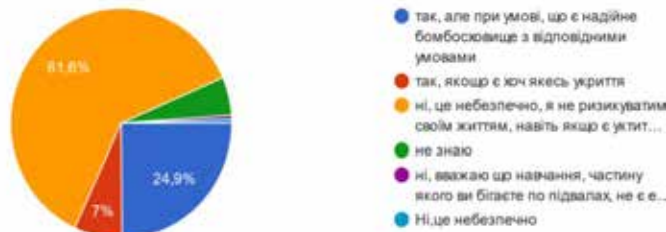
освітнього процесу в умовах пандемії посприяв його оптимізації в умовах війни (рис. 5).

Організаційним блоком було передбачено питання щодо: оптимальності надання інструкцій щодо організації освітнього процесу викладачам з боку адміністрації університету (78,8% викладачів отримують належний інструктаж, 18,2% вважають, що інструктаж не завжди чіткий; 40,6% студентів отримують інформацію щодо особливостей освітнього процесу від старости, 21,2% від викладачів безпосередньо щодо дисципліни, натомість 16,6% не завжди розуміють надані викладачем рекомендації); бажання оф-лайн навчання та викладання (37,5% викладачів та 61,6% студентів

висловились категорично проти, тоді як готових до виходу з онлайн навчання виявилось відповідно – 41,7% викладачів та 24,9% студентів); особливостей проведення занять при оголошенні повітряної тривоги (76,2% студентів вказують на те, що викладачі дотримуються інструкцій щодо проведення занять під час повітряної тривоги, тоді як 17,3% порушують) [7; 8] (рис. 8).

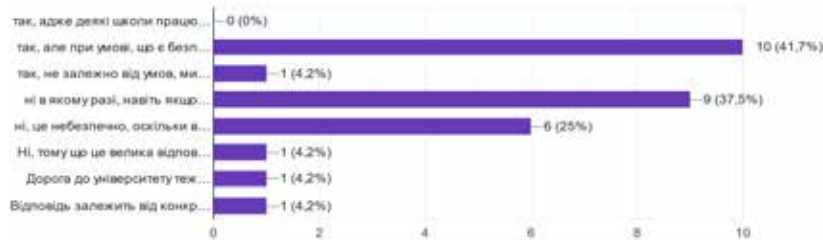
Окрім того опитування також засвідчило, що у 84,8% здобувачів освіти мають доступ до онлайн навчання та долучення освітнього процесу в цілому, і лише 12,1% втратили таку можливість через ситуацію в регіонах [8]. Однак, станом на початок листопада ситуація погіршилась, як

Чи хотіли б ви навчатись очно в умовах війни?/ Would you like to study face-to-face in the conditions of war?
185 відповідей

Відповіді студентів

Чи хотіли б ви повернутися до офлайн навчання в умовах війни?/ Would you like to return to offline learning in a war?
24 відповідей

Відповіді викладачів

Чи завжди викладачі відпускають з занять при повітряній тривозі?/ Are teachers always dismissed from classes in the event of an air strike?
185 відповідей

Відповіді викладачів та студентів

Рис. 8. Візуалізація відповідей на блок організаційних особливостей освітнього процесу в умовах війни

свідчить безпосереднє опитування усіх учасників освітнього процесу в різних регіонах України.

Здійснене дослідження та отримані нами результати опитувальників [9, 10; 5; 20; 22], проведених інтерв'ю, круглих столів та конференцій за період від грудня 2021 року та станом на листопад 2022 року, розроблено порівняльну таблицю, метою якої є візуалізація динаміки рефлексій студентів та викладачів українських закладів вищої освіти на організаційно-педагогічні умови забезпечення освітнього процесу в умовах війни (табл. 1).

Результати представлені в таблиці демонструють загальну позитивну динаміку змін щодо організації дистанційної освіти в університетах України в період постпандемії та в умовах війни. Особливо позитивними видаються зміни у технічному забезпеченні, методичній підготовленості, психологічній готовності та в оцінці якості. Водночас результати двох останніх опитувальників продемонстрували, бажання викладачів і студентів оптимізувати освітній процес заходами психологічної підтримки (рис. 9).

Представлені діаграми свідчать про необхідність організації в закладах вищої освіти заходів

та засобів психологічної підтримки усіх учасників освітнього процесу, що слугуватиме подальшій його оптимізації в умовах викликів та формування його гнучкості. Дослідження та аналізу також потребують питання оцінювання та мови комунікації в закладах освіти, в контексті тимчасово переміщених зі Сходу та Півдня України університетів, переведених до навчання російськомовного контингенту студентів, що становитиме перспективи та зміст подальших наукових розвідок в межах проєкту.

Висновки і пропозиції. Зазначимо, що в представленому дослідженні виокремлено лише окремі складники організаційно-педагогічних умов дистанційної освіти після пандемії та в умовах війни. Це було зроблено з метою репрезентації загальної динаміки змін організаційно-педагогічних умов у закладах вищої освіти України та з метою окреслення відгуків університетської спільноти на все нові і нові виклики, що виникають перед вищою освітою в цілому на тлі військового стану в країні. Опис та інші аспекти організаційно-педагогічних умов дистанційного навчання в закладах вищої освіти в Україні безумовно можуть піддаватись розширенню, уточненню та розгорнутому аналізу,

Таблиця 1

Динаміка рефлексії викладачів та студентів українських закладів вищої освіти на організаційно-педагогічні умови дистанційної освіти в поспандемічний період та в умовах війни в Україні у 2021-2022 рр.

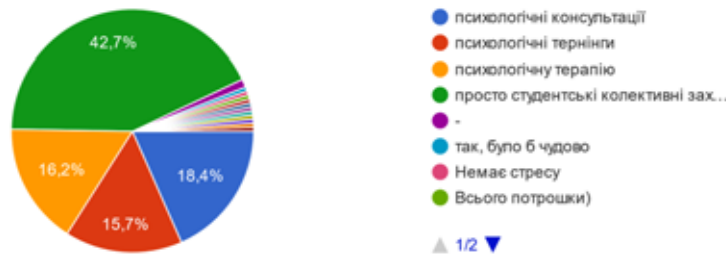
Складники організаційно-педагогічних умов	Відповіді викладачів		Відповіді студентів	
	2019-2021	2022	2019-2021	2022
Технічна забезпеченість	Технічно не забезпечені були 35,%	Технічно незабезпечених залишилось 5%	Технічні проблеми через незнання платформ навчання 43,2%	98% мають доступ до отримання дистанційної освіти
Методична та практична (ІКТ компетентність) підготовленість	Не підготовленість відчували 41,2% на початку пандемії, лише 7% відчували себе методично підготовленими	Не підготовленість залишилась лише у 20%	9,3 % – відчували себе не підготовленими до дистанційного формату	Лише 7% інколи відчують методичні труднощі у оволодінні освітніми платформами
Психологічна готовність до роботи в умовах пандемії (2019) та війни (2022)	73 % – не були готові працювати дистанційно	70,9% – готові до викладання та навчання	11,8% відчували абсолютну неготовність до навчання в умовах пандемії, 88,2% позитивно були налаштовані	70,9% – готові до навчання, але в цілому 67,9% – відчували психологічні труднощі через війну
Оцінка якості організації дистанційної форми організації освітнього процесу в закладах вищої освіти	52,3% - вважали, що інструкції надані ЗВО зрозумілі; 43,5% – заперечили це	78,8% – позитивно оцінили якість організації освітнього процесу	40,6% – позитивно оцінили організацію, згодом додалось ще 21,2 %	98% задоволені тим, що отримують освіту взагалі однак 61,7% вказують на зниження якості через війну
Постпандемічний період і війна: фітбек щодо позитивного досвіду впровадження дистанційного навчання в період пандемії Covid-19	-	84,8% – вважають отриманий досвід позитивним	-	96,8% – вважають отриманий досвід позитивним

Чи хотіли б ви, щоб ваш університет організовував якісь заходи, які допомогли б вам подлатати стрес під час навчання в умовах війни? ...elp you deal with the stress of studying at war? 185 відповідей

Відповіді викладачів

Які заходи вам би хотілось, щоб ваш університет організовував для того, щоб допомогти вам подлатати стрес під час навчання в умовах вій...lp you cope with the stress of studying at war? 185 відповідей

Відповіді студентів

Рис. 9

проведенням наукових дискусій, що також створює окрему основу для подальших досліджень окресленої проблеми та є перспективою для проведення аналізу динаміки змін психологічної готовності університетської спільноти до подальшої роботи та навчання після пандемії та в умовах війни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Братко М.В. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки*. 2015. Вип. 135. С. 67–72.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ : АПН України, 1995. 45 с.
3. Єжова О. О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. *Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 3. 39
4. Закон України "Про вищу освіту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Ковтун О., Кокарева А., Ладугубець Н. Первинна реакція української університетської спільноти на технологічні виклики забезпечення навчального процесу в умовах війни. *Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості (в умовах війни)*: зб. наук.пр. К. : 2022. С. 72-77.

6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. Овчарук. К. : К. І. С., 2004. 112 с.
7. Мельник Н. І. та ін. Питальник «Оцінювання навчальної діяльності студентів на заняттях з гуманітарних дисциплін (іноземна філологія, педагогіка, психологія, історія, право тощо) в умовах війни та в період постандемії». / Укл. Н. І. Мельник, О.В. Ковтун, А.М. Кокарева, Н.В. Ладугубець, Е. В. Лузік, Л. Помиткіна, А. О. Корінна. 2022. URL: https://docs.google.com/forms/d/1w6w48tU2-zTEhEoLfcWZcsK5Ijvp_BwjMnezqPwYSd4/edit#responses
8. Мельник Н. І. та ін. Питальник «Студентство в умовах війни: адаптація, оцінювання, труднощі» / Укл. Н. І. Мельник, О.В. Ковтун, А.М. Кокарева, Н.В. Ладугубець, Е. В. Лузік, Л. Помиткіна, А. О. Корінна. 2022. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1lxb18whE-ybuY6Ylr4iL1vfzGcjW-jSJzktCYVkvYiE/edit>
9. Мельник Н. І. Наукова комунікація в період глобальних викликів: соціальне дистанціювання та наукове співробітництво між вітчизняними та зарубіжними ЗВО. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура*. К. : 2021. С. 271-280.
10. Мельник Н. І. Особливості готовності університетської спільноти до навчальної та професійної

діяльності в умовах війни. *Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості (в умовах війни)*: зб. наук. пр. К. : 2022, С. 101-110.

11. Мельник Н. І. Трансформації вищої освіти в період постпандемії в сучасних наукових дослідженнях. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 80. Т. 2. 2022. с. 81–86. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.80.2.15>

12. Освіта і війна в Україні (24 лютого-1 квітня 2022). URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-1-kvitnya-2022/>

13. Основні принципи побудови структурно-логічної схеми підготовки студентів з маркетингу. Державний університет телекомунікацій. URL: https://dut.edu.ua/ua/news-1-572-7867-osnovni-principi-pobudovi-strukturno-logichnoi-shemi-pidgotovki-studentiv-z-marketingu_kafedra-marketingu

14. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Навчальний посібник. / М.В. Артюшина, Л.М. Журавська, Л.А. Колесніченко та ін.; За заг. ред. М.В. Артюшиної. К.: КНЕУ, 2008. С. 144

15. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л.М. Михайлова, О.В. Пагава, О.В. Проніна. За заг. ред. Л.М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.

16. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.

17. Стасюк В.Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі „школа – вищий заклад освіти”: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти»: Дис... канд. пед. наук. Одеса, 2003.

18. Український тлумачний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrainian_explanatory.academic.ru/184788. Назва з екрана.

19. David Pedder (2006) Organizational conditions that foster successful classroom promotion of Learning How to Learn, *Research Papers in Education*, 21:2, 171-200, DOI: 10.1080/02671520600615687

20. Melnyk, N., Stepanova, T., Sytchenko, A., Zaplatynska, A., & Korniienko, I. (2022). Challenges for scientific and pedagogical staff of universities after pandemic 2019. *Revista Eduweb*, 16(2), 9–29. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.02.1>

21. Melnyk, N., Pukhovska, L., Kovtun, O., Biletska, I., & Ladohubets, N. (2022). Current trends of teacher education in the Ukraine and EU countries under conditions of pospandemia and russian invasion. *Amazonia Investiga*, 11(56), 103-113

22. Pomytkin E., Pomytkina L., Ivanova O. Electronic resources for studying the emotional states of new Ukrainian school teachers during THE COVID-19 PANDEMIC. *Information Technologies and Learning Tools*, 267-280, 2020. URL: <https://publons.com/wos-op/institution/234405/>